

ДУТКА В. В.,
кандидат юридичних наук,
суддя
(Господарський суд Чернівецької
області)

УДК 346.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.11>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Стаття присвячена дослідженню актуальних питань правового регулювання статусу арбітражного керуючого у справі про банкрутство. Метою статті є розкриття особливостей правового регулювання статусу арбітражного керуючого у справі про банкрутство на сучасному етапі, виявлення проблемних питань, що виникають на практиці у цій сфері та вироблення пропозицій щодо вирішення таких проблем.

Автором розкрито особливості призначення арбітражного керуючого, оплати його послуг а також проаналізовано судову практику щодо запровадження положень щодо обов'язкової реєстрації всіма арбітражними керуючими електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі.

За результатами проведеного дослідження автор доходить висновку, що правове регулювання статусу арбітражного керуючого у справі про банкрутство завжди зазнає змін, які є реакцією законодавця на виклики того чи іншого часу. У статті підтримується пропозиція запровадити положення про призначення арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна у разі відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою ініціуючого кредитора як постійно чинне, яке буде працювати і після запуску Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Наголошено, що реєстрація електронного кабінету в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі – це обов'язок кожного арбітражного керуючого, від виконання якого залежить можливість участі такого арбітражного керуючого у справах про банкрутство. Скасування вимоги про обов'язкове авансування винагороди арбітражного керуючого при поданні заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство на час дії воєнного стану, з одного боку, є важливим кроком законодавця назустріч тим боржникам, у яких відсутні кошти навіть на авансування винагороди арбітражного керуючого, але з іншого боку, несе в собі певні ризики щодо гарантування права арбітражного керуючого на оплату праці. Очікується, що це питання буде вирішуватися уже судовою практикою.

Ключові слова: банкрутство, неплатоспроможність, арбітражний керуючий, авансування винагороди арбітражного керуючого, господарське судочинство, господарський процес.

Dutka V. V. Actual issues of legal regulation of the status of the bankruptcy trustee in the case of bankruptcy

The article is devoted to the study of current issues of legal regulation of the status of the bankruptcy trustee in the case of bankruptcy. The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the legal regulation of the status of the bankruptcy trustee in the case of bankruptcy at the current stage, to identify problematic issues that arise in practice in this area and to develop proposals for solving such problems.

The author revealed the specifics of appointing an bankruptcy trustee, payment for his services, and also analyzed judicial practice regarding the introduction of provisions on the mandatory registration of electronic offices by all arbitration administrators in the Unified Judicial Information Telecommunication System.

Based on the results of the conducted research, the author comes to the conclusion that the legal regulation of the status of the bankruptcy trustee in the case of bankruptcy always undergoes changes, which are the reaction of the legislator to the challenges of one time or another. The article supports the proposal to introduce a provision on the appointment of an bankruptcy trustee to perform the powers of a property administrator in the event of opening bankruptcy proceedings at the request of the initiating creditor as a permanent provision that will work even after the launch of the Unified Judicial Information Telecommunication System. It is emphasized that the registration of an electronic office in the Unified Judicial Information Telecommunication System is the duty of each bankruptcy trustee, the possibility of such an arbitration administrator's participation in bankruptcy cases depends on its fulfillment. The cancellation of the requirement for the mandatory advance payment of the bankruptcy trustee's fee when filing an application to open bankruptcy proceedings during the period of martial law is, on the one hand, an important step of the legislator towards those debtors who do not have the funds even to advance the arbitration administrator's fee, but on the other hand, it carries a certain risks in terms of guaranteeing the right of the bankruptcy trustee to remuneration. It is expected that this issue will be resolved by judicial practice.

Key words: *bankruptcy, insolvency, bankruptcy trustee, advance payment of the bankruptcy trustee's fee, economic litigation, economic process.*

Вступ. Специфіка справ про банкрутство та завдань, які тут вирішуються, вимагають участі у таких провадженнях особливого суб'єкта – арбітражного керуючого. У справах про банкрутство арбітражний керуючий може виступати у різних ролях – розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор, керуючий реструктуризацією чи керуючий реалізацією. Звичайно, кожна з перелічених ролей має певні особливості, що зумовлені завданнями відповідної судової процедури у справі про банкрутство. Проте є цілий ряд загальних рис і проблем, які характеризують особливості правового становища арбітражного керуючого у справі про банкрутство, що обумовлює актуальність даного дослідження, особливо у контексті постійних законодавчих змін та викликів сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальні питання та проблеми, які виникають під час розгляду справ про банкрутство, неодноразово опинялися у центрі уваги вітчизняних науковців, серед яких: О. Беляневич, О. Бірюков, А. Бутирський, І. Бутирська, І. Вечірко, Л. Грабован, В. Джунь, Я. Левшина, Л. Ніколенко, Б. Поляков, Р. Поляков, П. Пригуза, В. Радзивілюк та інші. У працях зазначених вчених всебічно досліджуються норми права неспроможності (банкрутства) та розкриваються проблемні аспекти практичної реалізації відповідних правових норм. Було здійснено і дослідження особливостей правового статусу арбітражного керуючого. Так, Я. Рябцева у 2006 році захистила дисертацію «Правовий статус арбітражного керуючого», в якій здійснено комплексне дослідження правового статусу арбітражного керуючого в судових процедурах розпорядження майном, санації та ліквідації [1]. Ю. Кабенюк у 2018 році захистила дисертацію на тему «Правове регулювання арбітражного управління в процедурі банкрутства в Україні», в якій на основі комплексного дослідження теоретичних засад інституту арбітражного управління у процедурі банкрутства підготовлено нові теоретико-практичні положення та рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства у частині правової регламентації здійснення арбітражного управління [2]. У 2021 році А. Данілов захистив дисертацію «Правове регулювання діяльності арбітражного керуючого в Україні», яка стала комплексним дослідженням

правового положення арбітражного керуючого у процедурах банкрутства юридичних осіб та процедурах неплатоспроможності фізичних осіб [3]. Разом з тим, у зв'язку із дією в Україні правового режиму воєнного стану, постійним оновленням законодавства про банкрутство, актуальним залишається дослідження особливостей правового становища арбітражного керуючого у справі про банкрутство на сучасному етапі.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття особливостей правового регулювання статусу арбітражного керуючого у справі про банкрутство на сучасному етапі, виявлення проблемних питань, що виникають на практиці у цій сфері та вироблення пропозицій щодо вирішення таких проблем.

Результати дослідження. Л. Жураковська констатує, що правовий статус арбітражного керуючого – це складне поєднання і переплетіння наданих йому правомочностей, які класифікуються на: 1) спеціальну правосуб'єктність статусу арбітражного керуючого, 2) загальний (конституційний, законний) статус арбітражного керуючого, 3) спеціальний юридичний, 4) галузевий та 5) індивідуальний статуси арбітражного керуючого [4, с. 34].

Досліджуючи особливості правового статусу арбітражного керуючого, не можна залишити поза увагою питання призначення арбітражного керуючого у справі про банкрутство. Так, справедливе задоволення вимог кредиторів – це те, заради чого останні ініціюють справу про банкрутство [5, с. 25]. Тому важливим питанням у кожній справі про банкрутство завжди є питання про кандидатуру арбітражного керуючого, якого призначать розпорядником майна, керуючим реалізацією, ліквідатором, керуючим реструктуризацією чи керуючим реалізацією. Адже саме на арбітражного керуючого буде покладена задача урівноважити інтереси всіх учасників справи про банкрутство і забезпечити справедливе задоволення вимог кредиторів боржника, при цьому не порушивши права останнього.

З цього приводу І. Бутирська вказує, що діяльність арбітражного керуючого здійснюється, з одного боку, в інтересах кредиторів, які зацікавлені у збереженні майна боржника, а з другого – в інтересах боржника, метою якого є збереження підприємства та недопущення банкрутства [6, с. 292]. Ю. Кабенюк зауважує, що кандидатура арбітражного керуючого повинна оцінюватися з позиції фактів, які наявні виключно під час розгляду питання про його призначення, уникаючи при цьому необґрунтованих суджень, що можуть призвести до порушення прав учасників справи про банкрутство (неплатоспроможність) [7, с. 76]. Дійсно, дуже важливо обрати таку кандидатуру арбітражного керуючого, яка б не викликала сумнівів у його об'єктивності ані у боржника, ані у кредиторів. Адже для правовідносин неспроможності характерною є висока конфліктогенність між учасниками провадження у справі про банкрутство, зумовлена бажанням кожного суб'єкта (як боржника, так і кожного з кредиторів) максимально захистити свої інтереси [8, с. 106].

Відповідно до ч. 1 ст. 28 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ) кандидатура арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією визначається судом шляхом автоматизованого відбору із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) з числа арбітражних керуючих, внесених до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, за принципом випадкового вибору. Разом з тим, п. 2-1 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ передбачає, що до дня початку функціонування ЄСІТС призначення арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією у разі відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) здійснюється з урахуванням особливостей, визначених цим пунктом. Заява ініціюючого кредитора або боржника – фізичної особи про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), крім відомостей, передбачених ч. 1 ст. 34, ч. 2 ст. 116 цього Кодексу, повинна містити пропозицію щодо кандидатури арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією [9].

Таким чином, до початку функціонування ЄСІТС вибір арбітражного керуючого для виконання функцій розпорядника майна чи керуючого реструктуризацією здійснюється не автоматизованою системою, а тією особою, яка ініціює провадження у справі про

банкрутство. З цього приводу А. Бутирський та Л. Ніколенко вважають за доцільне положення про призначення арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна у разі відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою ініціюючого кредитора запровадити як постійно чинне, яке буде працювати і після запуску ЄСІТС [10, с. 27]. погоджуємось з даною пропозицією, оскільки практика призначення кандидатури арбітражного керуючого, запропонованої ініціюючим кредитором чи боржником гарно зарекомендувала себе на практиці та може цілком бути застосованою і в подальшому.

У зв'язку із запровадженням функціонування ЄСІТС у арбітражних керуючих з 19 жовтня 2023 року виникає ще один обов'язок – реєстрація електронного кабінету у ЄСІТС. Якщо ж до суду після 19 жовтня 2023 року звертається арбітражний керуючий, який не зареєстрував електронний кабінет у ЄСІТС, або не повідомив про факт реєстрації такого кабінету, то подані ним процесуальні документи повертаються та не підлягають розгляду. І вже є перша судова практика з цих питань.

Наприклад, 25 жовтня 2023 року до Господарського суду Вінницької області від арбітражного керуючого К. надійшла заява про участь в судовому засіданні 01 листопада 2023 року в режимі відеоконференції через один із судів міста Житомира, згідно переліку, наведеного у цій заяві. 26 жовтня 2023 року судом здійснено відповідний запит щодо реєстрації арбітражним керуючим К. електронного кабінету в ЄСІТС. Згідно відповіді на запит, у заявника – арбітражного керуючого К. немає зареєстрованого Електронного кабінету в підсистемі Електронний суд ЄСІТС. До того ж подана заява не містить відомості про наявність або відсутність електронного кабінету (п. 1 ч. 1 ст. 170 ГПК України). Отже, на підставі вищевикладеного, суд дійшов висновку про повернення без розгляду заяви арбітражного керуючого К. б/н від 24 жовтня 2023 року про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції [11].

Таким чином, на сьогоднішній день реєстрація електронного кабінету в ЄСІТС – це обов'язок кожного арбітражного керуючого, від виконання якого залежить можливість участі такого арбітражного керуючого у справах про банкрутство.

Ще одне питання, яке є завжди актуальним, – це оплата послуг арбітражного керуючого. Відповідно до ч. 1 ст. 30 КУзПБ арбітражний керуючий виконує повноваження за грошову винагороду. Це логічно, оскільки для арбітражного керуючого участь у справі про банкрутство – це робота, а кожен, хто працює, має право на оплату своєї праці. Як вказує Д. Попков, поступово таке суб'єктивне право трансформувалося на імперативний принцип оплатності діяльності арбітражного керуючого, у світлі якого визначені ч. 2 ст. 30 КУзПБ мінімальні розміри основної винагороди арбітражного керуючого набули статусу гарантованого платежу, відносно яких у судових актах поширені формулювання: «отримання не перебуває у залежності від прийнятих рішень комітету кредиторів та суду» або «чинним законодавством не передбачено алгоритму зменшення чи невиконання грошової винагороди в залежності від повноти вчинення арбітражним керуючим дій при виконанні ним повноважень» тощо [12].

Гарантією того, що арбітражний керуючий в кінцевому рахунку отримає хоча б мінімальну оплату своєї праці, традиційно є авансування винагороди арбітражного керуючого, яке повинно бути здійснене особою, яка ініціює провадження у справі про банкрутство. Разом з тим, в умовах воєнного стану питання авансування винагороди арбітражного керуючого зазнало змін, а саме з 29 липня 2023 року Прикінцеві та перехідні положення КУзПБ було доповнено п. 1-6, відповідно до якого тимчасово, під час дії воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, а також протягом шести місяців після його припинення чи скасування стосовно боржника справу про банкрутство (неплатоспроможність) може бути відкрито без здійснення авансування передбаченої цим Кодексом винагороди арбітражному керуючому на депозитний рахунок суду. У такому разі до заяви про відкриття справи про банкрутство (неплатоспроможність) додається копія укладеної заявником угоди з обраним ним арбітражним керуючим

про виконання арбітражним керуючим повноважень у справі про банкрутство (неплатоспроможність) до її закриття з виплатою на умовах, визначених цією угодою, винагороди в розмірі, що не має перевищувати розмір, встановлений цим Кодексом. Господарський суд, відкриваючи провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) відповідно до цього пункту, призначає розпорядником майна або керуючим реструктуризацією арбітражного керуючого, з яким заявником укладено угоду [9]. З одного боку, це крок законодавця назустріч тим боржникам, у яких відсутні кошти навіть на авансування винагороди арбітражного керуючого, але, з іншого боку, це несе в собі певний ризик того, що боржник чи кредитор, які, наприклад, уклали з арбітражним керуючим угоду про розстрочення винагороди арбітражного керуючого, на якомусь етапі перестануть виконувати умови такої угоди. Як у такому випадку захистити право арбітражного керуючого на оплату праці? Питання буде вирішуватися судовою практикою.

Висновки. Таким чином, правове регулювання статусу арбітражного керуючого у справі про банкрутство завжди зазнає змін, які є реакцією законодавця на виклики того чи іншого часу. Погоджуємось з пропозицією запровадити положення про призначення арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна у разі відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою ініціюючого кредитора або боржника як постійно чинне, яке буде працювати і після запуску ЄСІТС, оскільки практика призначення кандидатури арбітражного керуючого, запропонованої ініціюючим кредитором чи боржником гарно зарекомендувала себе на практиці та може цілком бути застосованою і в подальшому. Реєстрація електронного кабінету в ЄСІТС – це обов'язок кожного арбітражного керуючого, від виконання якого залежить можливість участі такого арбітражного керуючого у справах про банкрутство. Скасування вимоги про обов'язкове авансування винагороди арбітражного керуючого при поданні заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) на час дії воєнного стану, з одного боку, є важливим кроком законодавця назустріч тим боржникам, у яких відсутні кошти навіть на авансування винагороди арбітражного керуючого, але, з іншого боку, несе в собі певні ризики щодо гарантування права арбітражного керуючого на оплату праці. Очікується, що це питання буде вирішуватися уже судовою практикою.

Список використаних джерел:

1. Рябцева Я. Г. Правовий статус арбітражного керуючого : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2006. 18 с.
2. Кабенюк Ю. В. Правове регулювання арбітражного управління в процедурі банкрутства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2018. 242 с.
3. Данілов А. І. Правове регулювання діяльності арбітражного керуючого в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. 260 с.
4. Жураковська Л. Теоретико-правовий аналіз правового статусу арбітражного керуючого та його становище в системі інституту банкрутства в Україні. *Юридичний вісник*. 2018. № 3. С. 31–39.
5. Бутирський А. А. Значення інституту банкрутства для економічних відносин в Україні. *Матеріали круглого столу «Перші наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова»* (8 лютого 2019 р., м. Київ). 2019. С. 23–27.
6. Бутирська І. А. Особливості правового становища арбітражного керуючого на стадії розпорядження майном боржника у справі про банкрутство. *Санация та банкрутство*. 2013. № 1–2. С. 287–292.
7. Кабенюк Ю. Участь арбітражного керуючого у справі про банкрутство (неплатоспроможність). *Право України*. 2021. № 4. С. 71–83.
8. Бутирська І. А. Функції господарського суду у справі про банкрутство. *Вісник господарського судочинства*. 2015. № 4. С. 106–111.

9. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.

10. Бутирський А. А., Ніколенко Л. М. Виплата винагороди арбітражному керуючому у справі про банкрутство: теоретичні і практичні проблеми. *Економіка та право*. 2021. № 2. С. 25—32. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.02.025>

11. Ухвала Господарського суду Вінницької області від 26 жовтня 2023 року у справі № 902/824/21(902/1211/23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114451553> (дата звернення: 31.10.2023).

12. Попков Д. Проблема визначення належної до сплати суми основної винагороди арбітражного керуючого: судовий розсуд VS принцип оплатного виконання повноважень арбітражного керуючого. *Судово-юридична газета*. 11 квітня 2023 року. URL: <https://sud.ua/uk/news/blog/267173-problema-viznachennya-nalezhnoyi-do-splati-sumi-osnovnoyi-vinagorodi-arbitrazhnogo-keruyuchogo-sudoviy-rozsud-vs-printsip-oplatnogo-vikonannya-povnovazhen-arbitrazhnogo-keruyuchogo> (дата звернення: 31.10.2023).

